

T.C.
ANTALYA MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MURATPAŞA REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ

MESLEK SEÇİMİNDE KARAR VERME ZORLUKLARI:
ANTALYA İLİNDE FARKLI TÜR LİSELERDE OKUYAN SON
SINIF ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ARAŞTIRMA KOMİSYONU

Vedat YILMAZ

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Nuri KURTULUŞ

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Fatma SARIKAYA

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Ferihan Reha CEYLAN

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Nihal ÖCAL

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Murat KAPAN

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Esmâ BAYSAL

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Hatice ERDEK

Psikolojik Danışman/
Rehber Öğretmen

Mehmet DEMİRBAĞ

Müdür Yardımcısı

Mustafa ACAR
Kurum Müdürü

Antalya – 2024

ÖZET

MESLEK SEÇİMİNDE KARAR VERME ZORLUKLARI: ANTALYA İLİNDE FARKLI TÜR LİSELERDE OKUYAN SON SINIF ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü

Muratpaşa Rehberlik Araştırma Merkezi

Araştırma Komisyonu

Meslek seçimi bireyin hayatı boyunca aldığı en önemli kararlardan biridir. İnsanların yaptıkları seçimler hayatlarındaki diğer kararları da etkilemektedir. Bu seçimin öncelikle bireysel mutluluk ve sonrasında da dolaylı olarak toplum refahı üzerinde büyük etkileri bulunmaktadır.

Meslek seçimi genel anlamda geri dönüşü oldukça zor ve önemli bir karardır. Birey, hayatında önemli yer tutan bu seçimi yaparken çeşitli zorluklar yaşamaktadır. Bazı kişiler meslek seçimi konusunda yaşadıkları zorlukları rahat bir şekilde aşabilirken, bazıları ise üstesinden gelemeyerek kendileri için yanlış bir mesleğe yönelebilmektedirler. Kendi ilgi, yetenek ve değerlerini keşfetmiş ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda bir mesleğe yönelen bireyin mesleki karar vermek konusunda zorluk yaşaması olası değildir.

Türkiye’de meslek seçimi ortaöğretimden yükseköğretime geçiş noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu konudaki zorlanmanın en yoğun şekilde ortaöğretimin seviyesinde eğitim alan 12. sınıf öğrencileri tarafından yaşandığı düşünülmektedir. Özellikle meslek lisesi öğrencilerinin belli bir meslek dalında uzmanlaşma yönünde eğitim aldıkları düşünüldüğünde daha az zorlanmaları beklenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Antalya ilinde eğitim alan lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi konusunda yaşadıkları zorlanma düzeylerindeki farklılıkların saptanması ve sebeplerinin ortaya konmasıdır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin profil bilgilerine göre mesleki karar vermede zorlanma düzeylerindeki farklılıkların incelenmesi hedeflenmiştir. Nicel araştırma yaklaşımı temelinde yapılan bu çalışmada tarama metodu uygulanmıştır. Veriler, orijinali Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından geliştirilen, Bacanlı (2008) ve Kesici, Hamarta ve Arslan (2007) tarafından lise öğrencilerine uygulanmak üzere Türkçe’ye uyarlanan Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği (MKVZÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Araştırmanın katılımcıları 2023–2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde Antalya ilinde bulunan Yusuf Ziya Öner Fen Lisesi, Antalya Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Fen Lisesi, Aksu Fen Lisesi Antalya Anadolu Lisesi, Adem-Tolunay Anadolu Lisesi, Dr. İlhami Tankut Anadolu Lisesi, Gülveren Anadolu Lisesi, Çağlayan Anadolu Lisesi, 75. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Metin Çiviler Anadolu Lisesi, Varsak Anadolu Lisesi, Saime Salih Konca Anadolu Lisesi, Neriman-Erol Yılmaz Sosyal Bilimler Lisesi, Antalya Erüenal Sosyal Bilimler Lisesi, Mahmut Celalettin Ökten Anadolu İmam Hatip Lisesi

Hayme Ana Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Sütçüler Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mevlana Anadolu İmam Hatip Lisesi, Şehit Muhammet Oğuz Kılınc Anadolu İmam Hatip Lisesi, Muratpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aksu Uçak Bakım Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antalya Ticaret Borsası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Döşemealtı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Nazime Baki Saatçioğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antalya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Fettah Tamince Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Falez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aysel Akın-Klaus Wagner Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antalya Spor Lisesi, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Güzel Sanatlar Lisesi okullarında öğrenim görmekte olan otuz lise son sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Ölçek sonuçlarından elde edilen veriler, SPSS 27 paket programı aracılığıyla, Mann Whitney U, ANOVA ve korelasyon testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda mesleki karar verme konusunda 12.sınıf meslek lisesi araştırmaya katılan öğrencilerin orta düzeyde zorlandıkları, meslek lisesi öğrencilerinin Anadolu lisesi öğrencilerinden daha az zorlandıkları, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla zorlandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Ailelerinin eğitim seviyesi yükseldikçe öğrencilerin mesleki karar verme zorluk düzeylerinin düştüğü, meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin, mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerden daha az zorlandıkları ve öğrencilerin mesleki karara olan güvenleri arttıkça mesleki karar verme zorlanma düzeylerinin düştüğü sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meslek, Meslek Seçimi, Mesleki Karar Verme Zorlukları, Ortaöğretim Öğrencilerinin Mesleki Seçim Zorlukları Düzeyi,

GİRİŞ

18 ve 19. yüzyıllarda buhar gücüyle çalışan makinelerin üretimde kullanılması ve yeni buluşların etkisi ile Avrupa'daki sermaye birikimi artmış ve bu süreç de Sanayi Devrimi olarak adlandırılmıştır. Kısa zamanda sanayi devrimi tüm dünyaya yayılmış ve dünya nüfusunda patlamaya neden olmuştur (Tarihi Olaylar, Erişim tarihi:29.05.2018). Nüfusta yaşanan bu artış toplumsal ve bireysel ihtiyaçların artmasına neden olmuştur.

Endüstriyle birlikte köy yaşamında tarımla uğraşan yerli halk, sanayi alanında çalışmak üzere şehre akın etmiştir. Endüstri devriminden sonraki dönemlerde çalışma hayatı ve çalışma hayatındaki insan unsurunda değişimler meydana gelmiştir (Yıldız, 2001: 1). Dünya nüfusunda yaşanan hızlı artış ihtiyaçların artmasına ve artan ihtiyaçlar da meslek dallarının çeşitlenmesine sebep olmuştur. 20. yüzyılın son çeyreğinde teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler ve artan rekabet ortamı, toplumdaki bütün yapıları değişime zorlamıştır. Ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki yaşanan değişimler işin ve işgücünün niteliğini, işin örgütlenme sürecini, organizasyonların yapısını ve yönetim anlayışlarını derinden sarsmıştır (Aytekin, 2005: 55). Sanayi devriminin başlarında önemsiz bir sınıf olan işçi sınıfı 20. yüzyılın başlarında ve özellikle 1930'lu yıllarda ortaya konan davranışsal yönetim ve organizasyon teorileri ile iş yaşamındaki insan unsurunun önemi anlaşılmıştır (Koçel, 2013: 233). Çalışma ortamında elde edilmesi planlanan verimin, çalışanların mutluluğu ile doğru orantılı olduğu anlaşılmıştır. Bireyin mesleğini severek icra etmesi için istediği ve benimsediği bir meslek seçmesi gerektiği ve dolayısıyla mesleğinde mutlu olan bireysayesinde üretimde verimlilik ve toplumsal mutluluk artışının sağlanacağı ortaya çıkmıştır.

Kuzgun (2003), meslek kavramını, karşılığında para kazanmak için insanlara yararlı mal veya hizmet üretmek, belli bir eğitimle kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bahsi geçen sistemli bilgi ve beceriye sahip olabilmek için insanlar, belirli bir eğitim sürecinden geçmektedirler. Bu eğitim sürecinin her noktasında kişinin yapacağı mesleğe dair aile bireyleri, öğretmenleri, arkadaşları ve toplum tarafından bireye yönlendirmeler yapılmaktadır (Vurucu, 2010: 4).

İnsan, meslek seçimi yaparken hem kendiyeteneklerini hem de çağın gerekliliklerini göz önünde bulundurması ve dikkatli bir süzgeçten geçirdikten sonra nihai seçimini yapması gerekmektedir. Her ne kadar bu kariyer kararı vermesi gereken bireylerin bazıları göreceli olarak kolay karar verse de, pek çok kişi de karar verme sürecinde veya öncesinde zorluklarla karşılaşmaktadır (Gati ve Saka, 2001: 331). Öğrencilerin, kendi özelliklerine göre ne tür bir meslek yapmaya daha elverişli olduklarına dair karar verme evresinde meydana gelen sorunlar, "mesleki karar verme zorlukları" şeklinde adlandırılmıştır (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996: 511).

Meslek seçimi, zaman içinde oluşan uzun bir süreçtir (Kepçeoğlu, 2004). Mesleki seçim olgunluğuna ulaşmış bir kişinin kendisine uygun bir seçim yapabilmesi için öncelikle kendi ilgi, yetenek, değer ve beklentilerini çok iyi saptamış olması gerekir(Başkal,2009:3). Türkiye'de öğrenciler öğrenim süreçlerinin belirli noktalarında çeşitli sınavlara girmekte ve bu sınavlardan aldıkları sonuçlara göre seçimler

yapmaktadırlar. Yaptıkları bu seçimler hayatlarının geri kalanına yön vermektedir. Ancak birey aldığı bu kararın önemini veya kendisi için ne ifade ettiğini, belirli bir olgunluğa erişmediyse anlayamayabilir. Verilen bu kararlar çoğu zaman geri dönüşü mümkün olmayan nitelikte olmaktadır. Dolayısıyla kendisine uygun olmayan bir mesleğe yönelen kişi, yaptığı işten memnun olmayan mutsuz bir birey halini alacaktır.

Yeşilyaprak (1998), Mesleki seçim sürecini çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmasıyla başlayan ve yetişkinlikte meslek seçimine kadar süren uzun bir süreç olarak tanımlamıştır. Toplumsal verimlilik ve refah seviyesine oldukça fazla etkisi olan bireylerin meslek seçiminde kişinin kendi potansiyelini keşfetmesi, gerçekçi ve doğru karar vermesi ülkeler açısından çok önemlidir (Vurucu, 2010: 34). Bireyleri toplumsal ihtiyaçlara göre kategorize etmek, ülkenin maddi ve manevi verimliliği ve kendi doyumu açısından en doğru meslekte değerlendirmek adına meslek seçimi aşamasında uygulanacak testler ile potansiyeli ortaya koymak, gerçekçi ve doğru bir yönlendirme ile yönelime tabi tutmak zaruri bir gerekliliktir. Bu noktada ülkelerin kişileri yönlendirirken dünyanın gelecek perspektifini de doğru okuması gerekir.

Hem bireylerin hem de ülkelerin meslek potansiyellerini değerlendirme sırasında sadece günümüz ihtiyaçlarını değil aynı zamanda gelecek ihtiyaçlarını ve muhtemel olasılıkları da göz önüne alması gerekmektedir. Bireyler, sırf ihtiyaç bulunduğu için mutlu olamayacağı bir mesleğe ya da sırf bireysel mutluluğu sağlama adına toplumun ihtiyacı olmayan bir mesleğe yönlendirilmemelidir. İnsanlar toplumsal ihtiyaçlar ve gelecekteki olası ihtiyaçlar doğrultusunda mutlu olabilecekleri veya kişiliklerinin uygun olduğu mesleklere yönlendirilmelidir (Başkal, 2009: 1).

Kuzgun (2001) bireylerin kendilerine uygun meslek seçmiş olmasını, işlerini severek ve isteyerek yapmalarını, kariyerlerinde ilerleme sağlamalarını, böylece, hem mutlu, hem de verimli olarak yaşamlarını sürdürmelerini sağlayacağı görüşünü savunmuştur. Toplumsal huzur bireylerin mutluluğu ile yükseleceğinden kişinin kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun bir mesleğe yönelmesi sosyal bir gerekliliktir. Kuzgun (1989), bireyin hangi alanda ne düzeyde beceriye sahip olduğunu yetenek olarak: nasıl bir iş ortamında ne gibi işleri yapmaktan hoşlanacağını ilgi olarak ve mesleğinden ne gibi yararlar beklediğini değer olarak tanımlamıştır. Bireyin kendi ilgi alanlarını, yeteneklerini ve değerlerini keşfetmesi yönünde teşvik edilmesi ve gerekiyorsa yönlendirilmesi ile kariyer kararı verirken yaşaması muhtemel zorlukları yaşamasının önüne geçilebilir. Özsoy (2005), bireylerin fiziksel özelliklerinin, akademik özelliklerinin, eğitim faaliyetlerinin, kişilik özelliklerinin ve sosyal şartlarının dikkate alınmasının önemini vurgulamıştır.

Mesleki seçimi bireyin bir anda verdiği bir karar değildir (Vurucu, 2010: 12). Bireyin hayatında yer alan bir süreçtir. Türkiye’de meslek seçimi lise eğitiminden yükseköğretime geçiş aşamasında yoğunlaşan bir olgu olarak algılanmaktadır. Ancak bireyin bu noktaya gelene kadar kendini keşfetme adına neler yaptığı, neler ortaya koyduğu ya da kendisi için olası gördüğü mesleklerin toplumsal boyutunu ne derece araştırdığı ve bildiği önemlidir. Meslek seçimini zorlaştıran unsur bireyin kendisiyle ve toplumla ilgili bilgi donanımına tam olarak sahip olmadan karar verme aşamasına gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

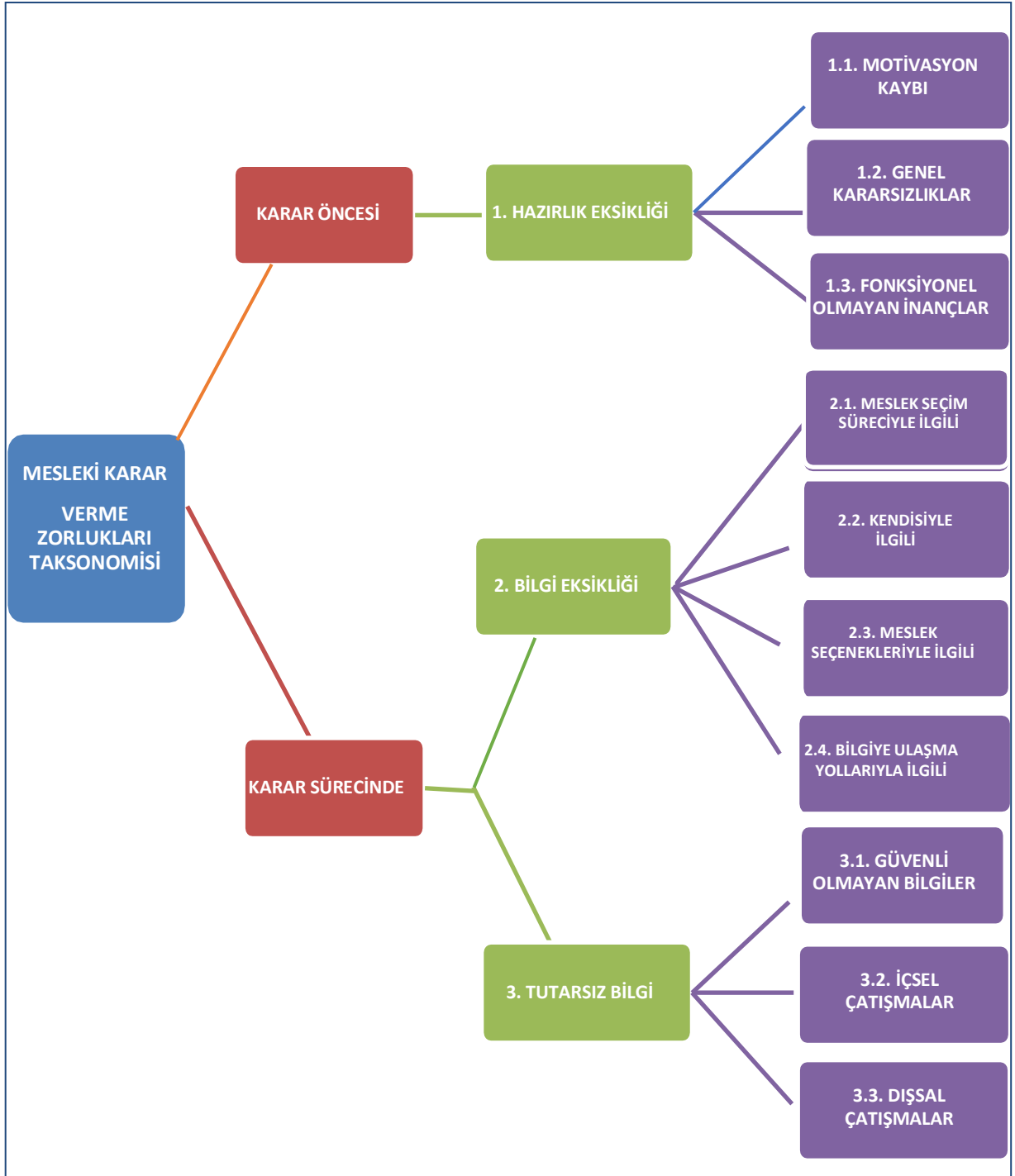
Bu araştırma ile hem ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin meslek seçiminde yaşadıkları zorlanma düzeylerini hem de öğrencilerin profillerine göre meslek seçiminde yaşadıkları zorluklar boyutundaki farklılıklar ve nedenleri üzerine yoğunlaşmıştır

Bu çalışmalarda farklı kùltùrlere ait insanların meslek seçiminde ne tür zorluklar yaşadıkları, meslek seçim aşamasındaki bireyin kariyer danışmanlık hizmeti öncesi ve sonrası, yaşanan zorluklarda ne gibi farkların oluştuğu ve incelenen bireylerin profil bilgilerine (cinsiyet, okul türü, yaş, sınıf seviyesi vb.) göre çeşitli farklılıkların saptanması amaçlanmıştır.

Gati, Krausz ve Osipow (1996) mesleki karar vermede yaşanan zorlukların daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynayan bilgiyi işleme ve karar teorileri üzerine temellendirdikleri “Mesleki Karar Verme Zorlukları Taksonomisi” geliştirmişlerdir. Taksonominin modeli Şekil 1’de görölmektedir. Taksonomide mesleki karar verme ihtiyacının farkında olan bir bireyin ideal mesleki karar verici olduğu ve ideal bir mesleki karar verme modelinden sapmaların ise zorlukları oluşturduğu üzerine temellendirilmiştir. Aynı zamanda bu bireyin doğru karar verme kapasitesine sahip olduğu ve mesleki karar vermeye istekli olduğu kabul edilmektedir. İdeal karar verici mesleki karar verme sürecinde herhangi bir sapma yaşarsa, bunun sebebi ya mesleki karar verme konusunda bireyi engelleyen ya da en iyi seçimden daha az iyiye neden olan birine yönelmesine sebep olan zorlukla ilgilidir.

Mesleki karar verme taksonomisi üç ana ve on alt zorluk boyutundan oluşmaktadır. Meslek seçiminde yaşanan zorlukları öncelikle hazırlık ve seçim aşaması olarak iki sınıfa ayırmışlardır. Hazırlık aşamasında yaşanan zorlukları motivasyon kaybı, genel kararsızlıklar ve fonksiyonel olmayan bilgiler olarak üçe ayırmışlardır. Seçim sürecinde yaşanan zorlukları ise kendi içinde bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi olarak ikiye ayırmışlardır. Bilgi eksikliği boyutunda yaşanan zorlukları ise mesleki seçim süreciyle ilgili, kendisiyle ilgili, meslek seçenekleriyle ilgili ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği olarak dörde ayırmıştır. Son olarak tutarsız bilgiler boyutunda güvenli olmayan bilgiler, içsel ve dışsal çatışmalar olarak üçe ayırmışlardır. Oluşturulan bu taksonomi meslek seçiminde yaşanan zorlukları ana, alt ve toplam boyutta sorgulama ve saptama aracı olarak oldukça tatmin edici bulunmuştur.

Şekil 1: Mesleki Karar Verme Zorlukları Taksonomisi

Kaynak: Gati, Krauzs ve Osipow, 1996: 512

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. PROBLEMİN TANIMI VE ÖNEMİ

Türkiye’de meslek seçimi lise eğitiminden yükseköğretime geçiş aşamasında yoğunlaşmaktadır. Bu aşamada birey seçtiği üniversite ile büyük oranda mesleğini de seçmiş olmaktadır. Bireyin meslek seçimi yaparken yaşayacağı zorluklar bu aşamaya gelene kadar kendini keşfetme konusunda ne kadar yol kat ettiğine bağlıdır. Birey hem kendi hem de toplumsal ihtiyaçları göz önüne alarak kendisini tatmin edecek bir kariyere başlangıç yapmalıdır. Toplumun bir üyesi olarak bireyin, toplumun ihtiyaçlarına uygun ve kendi ilgi, yetenek ve değerlerine göre doğru bir meslek seçimi yapabilmesi, hem bireyin iş doyumunu sağlayıp mutlu olması, hem de toplumun iş gücünden en verimli şekilde yararlanması açısından önem arz etmektedir.

Kişiler kendilerini keşfetmeleri ve mesleki seçim olgunluğuna ulaşmaları konusunda desteklenmelidir.

Her ne kadar meslek seçiminin, kuramcılar tarafından okul öncesinden başlayıp iş hayatının sonuna kadar devam ettiği ortaya koyulduysa da günümüz eğitim sisteminde kariyer seçimleri lise eğitimi sonunda üniversiteye yönelme noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle bu zorlukları en yoğun şekilde yaşayan lise son sınıf öğrencileri araştırmada örneklem olarak kullanılacaktır.

Araştırma Antalya ili özelinde yapılacaktır ve Antalya il merkezindeki okullar hedef kitle olarak seçilmiştir. Lise öğrencileri düzeyinde Antalya ilinde mesleki karar verme zorlukları konusunda bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmada Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından hazırlanan Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği’nin Bacanlı (2008) ve Kesici, Hamarta ve Arslan (2007) tarafından lise öğrencileri için Türkçe’ye uyarlanmış hali kullanılacaktır. Öğrencilerin karar verme öncesi ve sonrasında yaşadıkları zorluklar araştırılacaktır.

Araştırmada meslek seçiminde yaşanan zorlukların kaynağını belirlemek, farklı okul türlerinde mesleki seçim konusunda yaşanan zorlukların saptanması hem öğrencilere hem de eğitimcilere yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca cinsiyet, okul türü(Meslek liseleri, Anadolu liseleri, Fen ve Sosyal Bilimler), eğitim alanının (Gemi bakım onarım, Uçak elektrik elektroniği, Elektrik, Muhasebe, Sağlık ve diğer Sözel, Sayısal, Eşir ağırlık), ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve mesleki karar verip vermeme durumlarına göre de farklılıklar saptanmaya çalışılacaktır.

2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Meslek seçimi yaparken kimi insanlar hiç zorlanmazken, kimi insanlar ise bazı zorluklarla karşılaşmakta ve hatta bu zorlukları aşmak için profesyonel bir mesleki danışmanlık hizmeti almaktadır (Gati, Saka ve Krauzs, 2001). Bu seçimi yapan bireyin önünde çok fazla meslek dalı olması onu yapacağı seçim konusunda zorlamaktadır (Özsoy, 2005).

Bu araştırmanın amacı meslek seçim aşamasında oldukları düşünülen 12.sınıfta eğitim alan Fen,Lisesi, Sosyal bilimler Lisesi, Anadolu Lisesi ve Mesleki Teknik Anadolu Liselerinde eğitim alan öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin yaşadıkları zorlukları saptamaktır. Ayrıca öğrencilerin profil bilgilerinin, bireysel tercihlerinin mesleki karar verme konusunda yaşadıkları zorlanma düzeylerinde anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığına ve meslek kararını vermiş öğrenciler ile meslek kararını henüz vermemiş öğrenciler arasında mesleki karar verme zorlukları konusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

2.3. HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ

Araştırmanın hipotez geliştirme çalışmaları yapılırken, daha önce liselerde çalışmış ve öğrencilerin meslek seçiminde yaşadıkları zorluklarından yola çıkarak ve Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından geliştirilen Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği'ni kullanan Ozan Karaca (2013) ve “Anadolu, Fen Ve Genel Liselerde Eğitim Alan Son Sınıf Öğrencilerinin Bir Üst Öğrenime Geçişte Meslek Seçimi İle İlgili Yaşadıkları Kaygıların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Muğla İli Örneği)” çalışmalarından faydalanılmıştır.

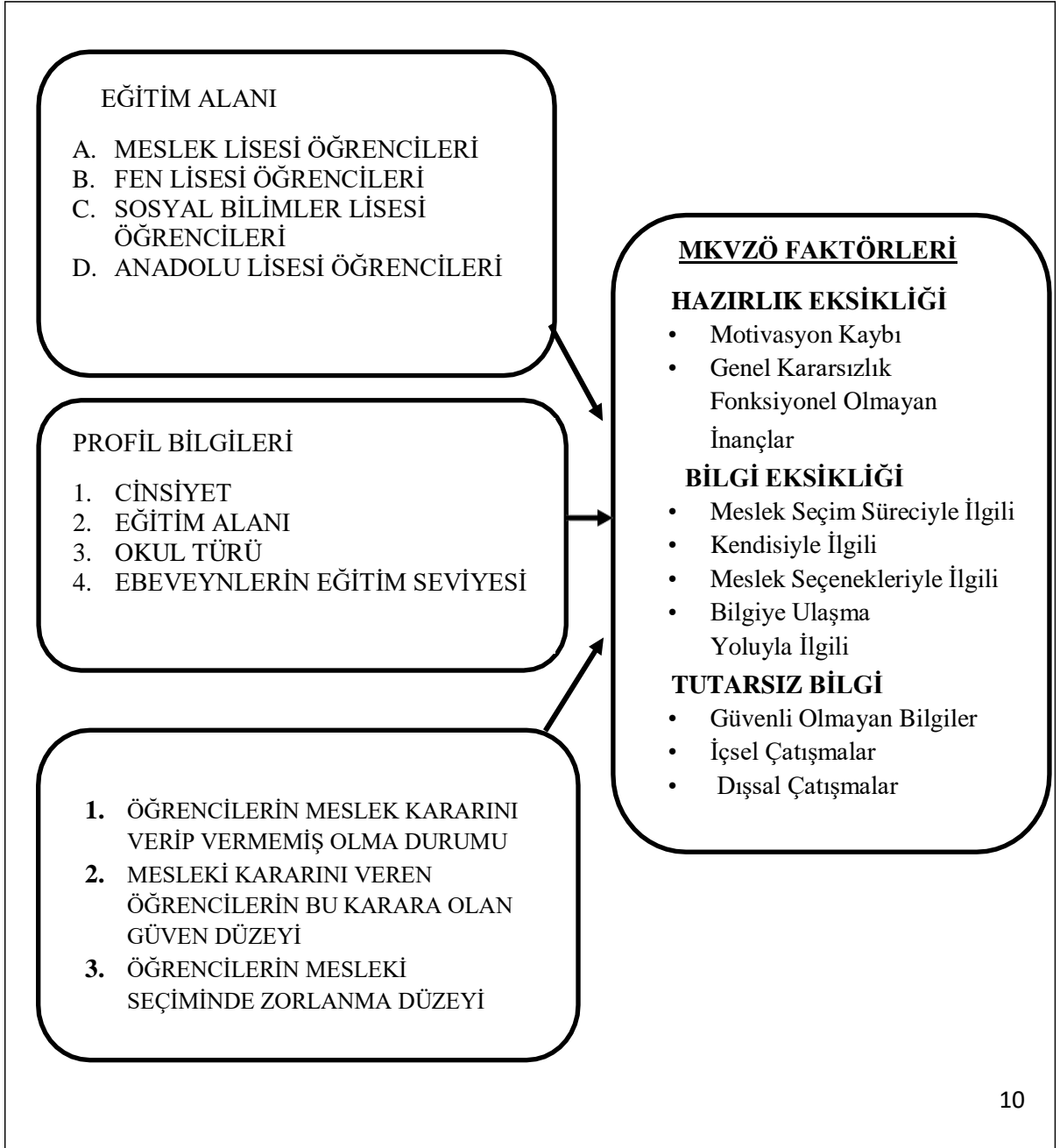
Çalışmamızda kullanacağımız hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

1. Öğrencilerin yaptıkları meslek seçiminde zorlanma düzeyleri ile Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği (MKVZÖ) ana, alt ve toplam faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar profil değişkenleri açısından farklılaşmaktadır.
 - a) Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Cinsiyet değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.
 - b) Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Okul türü değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.
 - c) Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Eğitim alanı değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.
 - d) Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Anne vebabasının eğitim seviyesi değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.
3. Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin, yaptıkları bu seçimlerine olan güven düzeyleri ile Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği (MKVZÖ) ana, alt ve toplam faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
4. Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrenciler ile meslek seçimini henüz yapmamış öğrencilerinin mesleki karar verme zorluk dereceleri arasında anlamlı bir farklılık vardır

2.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bireylerin toplumsal davranışlarını gözlem, deney ve test yoluyla nesnel bir şekilde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamak için kullanılan nicel araştırma yöntemi kullanılan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009). Liselerde eğitim alan öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorlanma düzeyleri arasındaki farklılıklar saptanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte profil bilgilerinin (cinsiyet, okul türü, ebeveynlerin eğitim seviyesi, ve aile gelir seviyesi) MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri üzerindeki etkileri ve öğrencilerin meslek kararlarını verip vermeme durumlarının, meslek kararını verdiğini beyan edenlerin bu kararlarına olan güven düzeylerinin ve meslek seçiminde zorlanma düzeylerinin MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri üzerindeki etkileri saptanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede hazırlanan araştırmanın modeli Şekil 6'da gösterilmektedir.

Şekil 6: Araştırmanın Modeli

2.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme olasılık temelli olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıyan amaçlı örnekleme, belli ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir.

Tablo 3’de Antalya ili Resmi-ve Özel Ortaöğretim Kurumlarının Sayıları ve cinsiyete bağlı öğrenci sayıları verilmiştir Antalya ilinde genel ortaöğretim kademesinde toplam 229 okul olup bunların 107 tanesi resmi 122 ise de özeldir mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinde toplam 150 okul olup bunların 140 tanesi resmi 10 ‘u ise özel kurumdur. Antalya ilinde genel ortaöğretim kademesinde eğitim alan 81.661 öğrenci ve mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinde eğitim alan 54.198 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 3: Antalya ilinde Ortaöğretim Kurumlarının Eğitim Kademesine göre okul ve öğrenci sayıları (Açıköğretim dahil edilmemiştir.)

Eğitim Kademesi	Okul Sayısı		Öğrenci Sayısı			
			Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Genel Ortaöğretim	229	Resmi: 107	65.436	28.700	36.736	81.661
		Özel: 122	16.225	8.069	8.156	
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	150	Resmi: 140	52.524	32.516	20.008	54.198
		Özel: 10	1.674	1.258	416	
Toplam		379	135.859	70.543	65.316	135.859

Kaynak: Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2022/23 National Education Statistics, Formal Education 2022/23

Tablo 4: Antalya İli 12. Sınıf Ortaöğretim Öğrenci Sayıları

Antalya	12. Sınıf Öğrenci Sayısı		Toplam
	Erkek	Kız	
Genel ortaöğretim	11.398	14.384	25.782
Mesleki ve Teknik	7.842	5 373	13.215
Toplam	19.240	19757	38.997

Kaynak: Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2022/23 National Education Statistics, Formal Education 2022/2

Araştırmanın evreni Antalya il merkezindeki aşağıda isimleri bulunan genel ve mesleki teknik olmak üzere 30 lise 12. Sınıf kız ve erkek öğrencileri oluşturmaktadır

Antalya il ve yakın ilçe Merkezi içerisinde bulunan ve araştırmaya katılan; 9 Anadolu Lisesi (Antalya Anadolu Lisesi, Adem-Tolunay, Dr. İlhami Tankut, Gülveren, Çağlayan, 75. Yıl Cumhuriyet, Metin Çiviler, Varsak, Saime Salih Konca), Anadolu Liseleri adı altında, 3 Fen Lisesi (Yusuf Ziya Öner, Antalya Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Aksu Fen Lisesi) 2 Sosyal Bilimler Lisesi (Neriman-Erol Yılmaz, Antalya Erünel Sosyal Bilimler Lisesi; Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi adı altında ,5 İmam Hatip Lisesi (Mahmut Celalettin Ökten Anadolu İHL, Hayme Ana Kız Anadolu İHL, Sütçüler Anadolu İHL, Mevlana Anadolu İHL, Şehit Muhammet Oğuz Kılınç Anadolu İHL) ve 9 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muratpaşa Mesleki ve Teknik, Aksu Uçak Bakım Teknolojisi Mesleki ve Teknik , Antalya Ticaret Borsası Mesleki ve Teknik, Döşemealtı Mesleki ve Teknik, Nazime Baki Saatçioğlu Mesleki ve Teknik, Antalya Mesleki ve Teknik Fettah Tamince Mesleki ve Teknik, Falez Mesleki ve Teknik, Aysel Akın-Klaus Wagner Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Liseleri adı altında ,Antalya Spor Lisesi, ve Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Güzel Sanatlar Lisesini İse Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi başlığı altında toplanmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturulurken okulların öğrenci sayıları ve nitelikleri dikkate alınarak yapılmıştır. Seçilen örneklem kümesinin Antalya ili merkezine yakın okulları hedeflemektedir. Örneklem ve ulaşılan öğrenci sayıları Tablo 5’te gösterilmiştir.

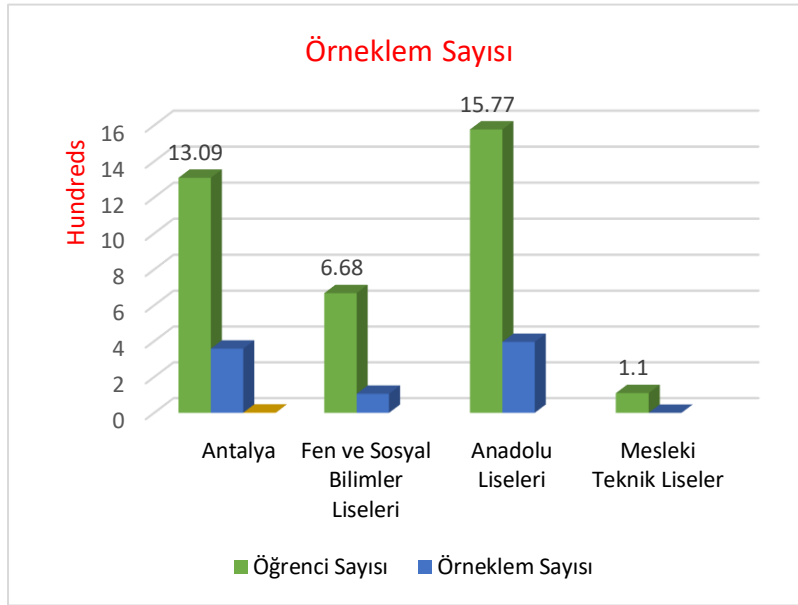
Antalya il ve yakın ilçe Merkezi içerisinde bulunan ve araştırmaya katılan **Anadolu Liseleri** 12. Sınıf öğrenci sayısı 1309 ulaşılan öğrenci sayısı 358 yani bu evrenin %27,4 ü’ ne ulaşılmıştır. **Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri** öğrenci sayısı 668, ulaşılan öğrenci sayısı 106 bu evrendin %15,9’u na ulaşılmıştır **Mesleki Teknik Liseler** öğrenci sayısı 1577 iken ulaşılan öğrenci sayısı 396 yani bu evrenin %25,1’ine ulaşılmıştır. **Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi** öğrenci sayısı 110 iken ulaşılan öğrenci 0 yani bu evrende hiçbir öğrenci anketimize cevap vermemiştir. Genel olarak araştırma evrenine giren 30 lisede toplam öğrenci sayısı 3664 iken anketimize katılan öğrenci sayısı 807 dir yani evrenin %22,02’ sine ulaşılmıştır.

Tablo 5: Örneklem Sayıları

Antalya	Evrendeki Öğrenci Sayısı	Ulaşılan Öğrenci Sayısı	Ulaşılan Öğrenci Yüzde
Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri	1309	358	27,4
Anadolu Liseleri	668	106	15,9
Mesleki Teknik Liseler	1577	396	25,1
Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	110	0	0
Toplam	3664	807	22,02

Kaynak: Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2022/23 National Education Statistics, Formal Education 2022/23

Şekil 10: Öğrenci Ve Örneklem Sayıları Grafiği

2.6. VERİ TOPLAMA ARACI

Meslek seçimi konusunda bu araştırmada veri toplama aracı olarak ‘‘Mesleki Karar Verme Zorluğu Ölçeği’’ (MKVZÖ) kullanılmıştır. MKVZÖ’nin seçilmesinin başlıca sebebi meslek seçimi konusunda yaşanan zorlukları hazırlık aşaması ve seçim süreci olarak ele almasıdır. Ayrıca bu iki süreci de kendi içinde tutarlı bir şekilde faktörlere ayrılmış olması ölçeğin puanlandırılmasında ve elde edilen puana ayrıntılı bir şekilde yorumlama yeteneği sunmaktadır. Tüm bu yönleri ile bir veri toplama aracı olarak MKVZÖ tatmin edici bulunmuştur.

Antalya merkezde belirlediğimiz 30 lise Yusuf Ziya Öner Fen Lisesi, Antalya Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Fen Lisesi, Aksu Fen Lisesi Antalya Anadolu Lisesi, Adem-Tolunay Anadolu Lisesi, Dr. İlhami Tankut Anadolu Lisesi, Gülveren Anadolu Lisesi, Çağlayan Anadolu Lisesi, 75. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Metin Çiviler Anadolu Lisesi, Varsak Anadolu Lisesi, Saime Salih Konca Anadolu Lisesi, Neriman-Erol Yılmaz Sosyal Bilimler Lisesi, Antalya Erünal Sosyal Bilimler Lisesi, Mahmut Celalettin Ökten Anadolu İmam Hatip Lisesi Hayme Ana Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Sütçüler Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mevlana Anadolu İmam Hatip Lisesi, Şehit Muhammet Oğuz Kılınç Anadolu İmam Hatip Lisesi, Muratpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aksu Uçak Bakım Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antalya Ticaret Borsası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Döşemealtı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Nazime Baki Saatçioğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi , Antalya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Fettah Tamince Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Falez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aysel Akın-Klaus Wagner Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antalya Spor Lisesi, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Güzel Sanatlar Lisesi’nde öğrenim gören 12. Sınıf öğrencilerine ölçeğin uygulanması yönünde 26/02/2024 tarihinde T.C. Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden yazılı olarak izin alınmıştır.

Ölçeğin 1. ve 12. maddeler arasındaki kısım (7 ve 12. maddeler iç tutarlılık maddeleri olması nedeniyle değerlendirmeye katılmamaktadır) hazırlık eksikliği boyutu (10 madde); 13. ve 24. maddeleri arasındaki kısım, bilgi eksikliği boyutu (12 madde); 25. ve 34. maddeler arasındaki kısım ise tutarsız bilgi boyutu (10 madde) olarak sınıflandırılmaktadır. Profil soruları ve 34 maddelik meslek seçimi öncesi ve sonrasında yaşanan zorluklara dair sorular haricinde öğrencilere meslek seçimlerin yapıp yapmadıkları ve eğer yaptılar ise bu seçimlerinde ne derece zorlandıkları sorulmuştur. MKVZÖ’de beş dereceli likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden, MKVZÖ sorularına 1(Bana Hiç Uygun Değil) ile 5 (Bana Çok Uygun) ifadeleri arasında puanlandırma yapmaları beklenmiştir.

Bu araştırmanın verileri evren olarak belirlenen 3664 öğrenciden 807 sine uygulanarak elde edilmiştir..

2.7. .VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Anketlerin uygulanacağı okullar alanlara göre rastgele seçilmiştir. Seçilen okullarda ölçeğin uygulanabilmesi için Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır.

Uygulama Google form üzerinden yapılmıştır. Okulda çalışan rehber öğretmenlerin yaptığı duyuru ile Google form adresine 12. Sınıf öğrencileri giriş yaparak farklı gün ve saatlerde ölçeği doldurmuşlardır.

2.8. VERİLERİN ANALİZ YÖNTEMLERİ

Demografik veriler ve Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği maddeleri ile ilgili toplanan veriler SPSS 27.0 programı ile çözümlenmeye tabi tutulmuştur.

- ✓ Bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, okul türü, aile eğitim düzeyi vb.) kategorileri arasındaki farklılaşmalar ve ilişkileri tespiti için:
- ✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini özetlemek bakımından, cinsiyet, okul türü, eğitim alanı, anne ve babanın eğitim seviyesi, ve mesleki kararı verip vermemiş olma durumu değişkenlerinin frekans (N) ve yüzdeleri (%) hesaplanmıştır. Ayrıca bu dağılımların çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılarak veri analiz yöntemlerine karar verilmiştir. Kurtosis ve Skewness değerleri için -1.5 ile +1.5 olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013).
- ✓ İki'den fazla gruba sahip olan değişkenlerin MKVZÖ puanları ile arasındaki ilişki incelenirken normal dağılımlılarda tek yönlü ANOVA ve normal dağılımlı olmayanlarda Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlardan anlamlı farklılık taşıyan ($p < 0,05$) ilişkilerin betimsel istatistikleri ve ANOVA sonuçları tablo içinde verilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca anlamlı farkların, bağımsız değişkenin hangi grupları arasında olduğunu tespit etmek için, varyansları eşit olan değişkenlerde Scheffe, varyansları eşit olmayan değişkenlerde de Dunnett C testleri uygulanmıştır.
- ✓ İki gruba sahip olan değişkenlerin MKVZÖ puanları ile arasındaki ilişki incelenirken normal dağılımlılarda bağımsız T testi ve normal dağılımlı olmayanlarda Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlardan anlamlı farklılık taşıyan ($p < 0,05$) ilişkilerin betimsel istatistikleri ve t testi sonuçları tablo içinde verilmiş ve yorumlanmıştır.
- ✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin MKVZÖ'nün genelinden ve faktörlerinden aldıkları puanlar 1,00-2,60 arası ise düşük düzeyde, 2,61-3,40 arası ise orta düzeyde, 3,41- 5,00 arası ise yüksek düzeyde bulguya rastlandığını ifade etmektedir
- ✓ Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin yaptıkları seçime olan güven ve meslek seçimlerinde zorlanma düzeyleri ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasında korelasyon testi yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda okullarda uygulanan anketlerden elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır.

Verilerin daha iyi anlaşılması için veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 27 istatistik programının yardımıyla, tablolar haline dönüştürülerek açıklamaları tabloların altına yapılmıştır.

Bulgular bölümünde önce örneklem grubunun profil bilgileri frekans ve yüzde dağılımları ile birlikte verilmiştir. Daha sonra ise anket ile elde edilen veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

3.1. GRUBUN GENEL YAPISINA İLİŞKİN FREKANS VE YÜZDELER

Araştırma ile elde edilen ve örneklem grubunu oluşturan 807 adet öğrenciye ait profil verilerinin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 6'da gösterilmektedir. Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 367'si (%45,5) erkek ve 440'i (%54,5) ise kız öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 6: Cinsiyetine Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyetiniz?	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Erkek	367	45,5	45,5
Kız	440	54,5	54,5
Total	807	100,0	100,0

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet ve okul türlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 7'de gösterilmektedir. Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 357'si (%44,2) Anadolu Lisesi öğrencisi, 36 öğrenci (%4,5) i Fen Lisesi öğrencisi ,49 öğrenci (%49,2) Meslek Lisesi öğrencisi ve 17 yani %2,1 i Sosyal Bilimler Lisesi öğrencisinden oluştuğu görülmektedir. Aynı şekilde Erkek öğrencilerin 125 i (%34,1) Anadolu Lisesinden, 23 ü (%6,3) Fen Lisesinden, 216 sı (%58,9) Meslek Lisesinden ve 3 ü yani (%0,8) Sosyal Bilimler Lisesinden oluşmaktadır. Kız öğrencilerin 232 si (%52,7) Anadolu Lisesinden, 13 ü (%3,0) Fen Lisesinden, 181 i (%8,9) Meslek Lisesinden ve 3 ü yani (%0,8) Sosyal Bilimler Lisesinden oluşmaktadır.

Tablo 7: Cinsiyet ve Okul Türü Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyetiniz?		Okuduğunuz okul türü?				Toplam
		Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	Meslek Lisesi	Sosyal Bilimler Lisesi	
Erkek	Sayı	125	23	216	3	367
	%	34,1	6,3	58,9	0,8	100,0
Kız	Sayı	232	13	181	14	440
	%	52,7	3,0	41,1	3,2	100,0
Toplam	Sayı	357	36	397	17	807
	%	44,2	4,5	49,2	2,1	100,0

Çalışmaya katılan öğrencilerin eğitim aldıkları alana ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 8’de gösterilmektedir. Anadolu Lisesi, Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesinde eğitim alan öğrenciler eğitim alanı olarak dörde ayrılmaktadırlar. Bu bölümler sayısal, eşit ağırlık, sözel ve dil alanlarıdır. Meslek liselerinde ise eğitim alanları okuldan okula değişkenlik göstermektedir.

Araştırmamızda seçilen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde Bilişim Teknolojileri Denizcilik ve Gemi Yapımı, Ebe Yardımcılığı, Elektrik Elektronik, Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri, Uçak Bakım, Güzellik ve Cilt bakımı, Hemşire Yardımcılığı, Sağlık Teknikerliği, Büro Yönetimi ve Asistanlığı, Muhasebe ve Finansman eğitim alanları bulunmaktadır.

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin 49 (%6,1) Bilişim Teknolojileri alanında, 19 (%2,4) Denizcilik ve Gemi Yapımı alanında, 5 (%0,6) Ebe Yardımcılığı alanında, 40 (%5) Elektrik Elektronik alanında, 11(%1,4) Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri alanında, 65 (%8,1) Uçak Bakım alanında, 14 (%1,7) Güzellik ve Cilt bakımı eğitim alanında, 40 (%5) Hemşire Yardımcılığı alanında, 84 (%10,4) Sağlık Teknikerliği alanında, 4(%0,4) Büro Yönetimi ve Asistanlığı alanında, 35 (%4,3) Muhasebe ve Finansman alanında eğitim gören meslek lisesi öğrencisi olarak değerlendirilmiştir.

Anadolu lisesi Fen ve Sosyal Bilimlerde okuyan öğrencilerin alanları ise, 41’i (%5,1) Dil alanında, 182’si (%22,6) Eşit ağırlık alanında, 190 (%23,5) Sayısal alanda ve 28(%3,5) Sözel alanda eğitim aldıkları görülmektedir.

Tablo 8: Eğitim Aldığı Alan Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

EĞİTİM ALANLARI		Frekans	Yüzde(%)
Mesleki Teknik ve Anadolu Lisesi Öğrenciler	Bilişim Teknolojileri	49	6,1
	Denizcilik ve Gemi Yapımı	19	2,4
	Ebe Yardımcılığı	5	0,6
	Elektrik Elektronik	40	5,0
	Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri	11	1,4
	Uçak Bakım	65	8,1
	Güzellik ve Cilt bakımı	14	1,7
	Hemşire Yardımcılığı	40	5,0
	Sağlık Teknikerliği	84	10,4
	Büro Yönetimi ve Asistanlığı	4	0,5
	Muhasebe ve Finansman	35	4,3
	Ara Toplam	366	45,4
Anadolu Lisesi Fen Lisesi Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencileri	Dil	41	5,1
	Eşit Ağırlık	182	22,6
	Sayısal	190	23,5
	Sözel	28	3,5
	Ara Toplam	441	55,6
Toplam		807	100,0

Çalışmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 9' grafikleri ise şekil 11 ve 12 de gösterilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 229'unun (%28,4) annesinin ilkökul mezunu, 157'sinin (%19,5) annesinin ortaokul mezunu, 236'sının (%29,2) annesinin Lise mezunu ve 185'inin (%22,9) annesinin yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 272'inin (%33,7) babasının lise mezunu, 160'ünün (%19,8) babasının ortaokul mezunu, 159'sinin (%19,7) babasının ilkökul mezunu ve 216'inin (%26,8) babasının yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Öğrencilerin Ebeveynlerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Anne eğitim durumu	Anne eğitim durumu		Baba eğitim durumu	Baba eğitim durumu	
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
İlkokul	229	28,4	İlkokul	159	19,7
Ortaokul	157	19,5	Ortaokul	160	19,8
Lise	236	29,2	Lise	272	33,7
Üniversite	185	22,9	Üniversite	216	26,8
Toplam	807	100,0	Toplam	807	100,0

Çalışmada profil bilgilerinden sonra MKVZÖ maddelerini cevaplamadan önce öğrencilere anketin yapıldığı tarih itibarı ile meslek kararlarını verip vermedikleri sorulmuştur. Çalışmaya katılan öğrencilerin meslek kararlarını verip vermemiş olmalarına ilişkin frekans dağılımları Tablo 10 da gösterilmektedir. Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 582'si (%72,1) anketin yapıldığı tarih itibarı ile mesleki kararını verdiğini beyan ederken, 225'si (%27,8) ise anketin yapıldığı tarih itibarı ile henüz mesleki kararını vermediğini beyan etmiştir. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin 296'sı Anadolu lisesi, 20'si Fen lisesi öğrencisi, 296 Meslek lisesi öğrencisi, 16'sı Sosyal Bilimler lisesi öğrencisi ve öğrencisidir. Mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin 104'ü Anadolu lisesi, 16 Fen lisesi öğrencisi, 101'i Meslek lisesi öğrencisi, 4'ü Sosyal Bilimler lisesi öğrencisi ve öğrencisidir

Tablo 10: Öğrencilerin Mesleki Karar Verme Durumlarına İlişkin Frekans ve Oran Dağılımları

Meslek kararını verme durumları		Frekans	Oran
Meslek Kararını verenler	Meslek Lisesi	296	296 / 582
	Anadolu Lisesi	253	253 / 582
	Fen Lisesi	20	20 / 582
	Sosya Bilimler	13	13 / 582
Meslek Kararını vermeyenler	Meslek Lisesi	101	101/ 225
	Anadolu Lisesi	104	104 / 225
	Fen Lisesi	16	16 / 225
	Sosya Bilimler	4	4 / 225

Çalışmada profil bilgilerinden sonra MKVZÖ maddelerini cevaplamadan bir önceki soruda meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin bu kararlarına ne derecede güvendikleri sorulmuştur. Bu soruya 1 (hiç güvenmiyorum) ile 5(çokgüveniyorum) arasında puanlandırmaları istenmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan tüm öğrencilere meslek kararını verirken ne derece zorlandıkları sorulmuştur. Bu soruya 1 (düşük düzeyde) ile 5 (yüksek düzeyde) arasında puanlandırma yapmaları istenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerden meslek kararını verenlerin bu kararlarına olan güven düzeyleri ve meslek kararında zorlanma düzeyleri Tablo 11'de gösterilmektedir. Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan mesleki kararını verdiğini beyan eden 578 adet öğrencinin verdikleri bu mesleki kararlarına olan güvenleri 1-5 arasında yapılan değerlendirmede 3,4467 düzeyinde yani yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin mesleki karar verme konusunda ne düzeyde zorlandıkları 1-5arasında yapılan değerlendirmede 3,0620 düzeyinde yani orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Tablo 11: Mesleki Kararlarını vermiş olan öğrencilerin Güven ve Zorlanma Düzeyleri

Kriter	N	Min.	Max.	Ort.	SS
Mesleki karara olan güven düzeyi*	788	1,00	5,00	3,4467*	1,16969
Mesleki kararda zorlanma düzeyi**	807	1,00	5,00	3,0620*	1,33706

* 1 (Hiç güvenmiyorum) – 5 (Çok güveniyorum)

** 1 (Düşük düzeyde) – 5 (Yüksek düzeyde)

Çalışmada profil bilgilerinden sonra MKVZÖ maddelerini cevaplamadan bir önceki soruda **Meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin bu kararlarına ne derecede güvendikleri sorulmuştur.** Bu soruya 1 (Hiç güvenmiyorum) ile 5 (Çok güveniyorum) arasında puanlandırmaları istenmiştir. Ayrıca **çalışmaya katılan tüm öğrencilere meslek kararını verirken ne derece zorlandıkları sorulmuştur.** Bu soruya 1 (düşük düzeyde) ile 5 (yüksek düzeyde) arasında puanlandırma yapmaları istenmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerden meslek kararını verenlerin bu kararlarına olan güven düzeyleri ve meslek kararında zorlanma düzeyleri Tablo 12’de gösterilmektedir. Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan mesleki kararını verdiğini beyan eden 582 öğrencinin verdikleri bu mesleki kararlarına olan güvenlerinin frekans ve yüzdeleri alınmış ve kararlarına güvenmeyenler 210 (%36,2); Güvenenler 372(%63,9) olduğu görülmektedir. Şekil 13 te görüldüğü gibi karar güven düzeyleri 3.4467 (Yüksek düzey) olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin mesleki karar verme konusunda ne düzeyde zorlandıkları sorulmuş ve Zorlanmayanlar 236(%40,5); Zorlananlar 346(%59,5) olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunlukla %63,9 mesleki kararlarına güveniyorlar ve bu kararı veriyorken çoğunlukla %59,5 zorlandıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 12: Mesleki Kararlarını vermiş olan öğrencilerin Güven ve Zorlanma Frekans ve Oranları

Mesleki Karara Güven			Mesleki Kararda Zorlanma		
	Frekans	% Yüzde		Frekans	% Yüzde
Hiç güvenmiyorum	9	1,6	Kısmen zorlandım	185	31,8
Güvenmiyorum	29	5,0	Zorlandım	86	14,8
Biraz güveniyorum	172	29,6	Çok zorlandım	75	12,9
Güvenmeyenler Toplam	210	36,2	Zorlananlar Toplam	346	59,5
Güveniyorum	212	36,4	Hiç zorlanmadım	110	18,9
Çok güveniyorum	160	27,5	Zorlanmadım	126	21,6
Güvenenler Toplam	372	63,9	Zorlanmayanlar Toplam	236	40,5
Toplam	582	100,0	Toplam	582	100,0

SONUÇLAR

Bu bölümde öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili zorlanma düzeylerini saptamaya yönelik hazırlanan ölçeğin maddelerine verdikleri puan ortalamalarının öğrencilerin demografik özelliklerine göre nasıl algıladıklarını bulmak üzere yaptığımız istatistiklerle elde edilen bulgulara göre sonuçlara yer verilmektedir.

Öğrencilerin Meslek Seçiminde Yaşadıkları Zorluk Düzeylerine Yönelik Sonuçlar

- Araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki karar vermede yaşadıkları zorlukları ve zorluk düzeyleri Tablo 25 de gösterilmiştir. Tablo 25 incelendiğinde öğrencilerin mesleki karar vermede orta düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- *Mesleki karar verme sürecinde öğrenciler **Hazırlık Eksikliği** boyutunda yüksek düzeyde zorluk yaşamaktadırlar Hazırlık eksikliği içerisinde yer alan **Motivasyon Kaybı** orta düzeyde, **Genel Kararsızlıklar ve Fonksiyonel Olmayan İnançlarda** yüksek düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.*
- *Mesleki karar verme sürecinde öğrenciler **Bilgi Eksikliği** boyutunda düşük düzeyde zorlandıkları ve onun alt faktörleri olan **Meslek Seçim Süreciyle İlgili Bilgi Eksikliğinde** orta düzeyde, **Kendisiyle İlgili Bilgi Eksikliğinde, Meslek Seçenekleriyle İlgili Bilgi Eksikliği Ve Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili Bilgi Eksikliği** boyutunda düşük düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.*
- *Mesleki karar verme sürecinde yaşanan **Tutarsız Bilgi** ana faktörü boyutunda düşük düzeyde zorlandıkları ve onun alt faktörleri **Güvenli Olmayan Bilgilerde** orta düzey, **İç ve Dış Çatışmalar** boyutunda düşük düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.*
- *Öğrencilerin mesleki karar verme Hazırlık Aşamasında en çok **Kararsızlık ve Fonksiyonel Olmayan İnançlara sahip oldukları için zorlandıkları anlaşılmaktadır** bu boyutta en az **Motivasyon Kaybı** boyutunda zorlandıkları ve bu zorlanma düzeyi de orta düzey olduğu sonucuna ulaşılmıştır.*
- *Öğrenciler mesleki karar verme sürecindeki **Meslek Seçenekleriyle İlgili Bilgi Eksikliğinden ziyade Meslek Seçim Süreciyle İlgili Bilgi Eksikliği, Bilgiye Ulaşma Yolları ve Kendisiyle İlgili Bilgi Eksikliği** konularında daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.*
- *Öğrencilerin mesleki karar verme sürecinde **İçsel Çatışmalardan ziyade Güvenli Olmayan Bilgilerden ve Yaşadıkları Dış Çatışmalar** dolaylı mesleki karar verme sürecinde zorladığı sonucuna ulaşılmıştır.*

Yukarıdaki bulgular ışığında öğrencilerin meslek seçimi konusunda motive olmalarına karşın fonksiyonel olmayan inançlar nedeniyle kararsızlıklar yaşadıkları ve bu nedenle özellikle hazırlık aşamasında zorluk yaşadıkları görülmektedir. Fonksiyonel olmayan inançların zorlanma düzeyindeki etkisini ölçmek için kullanılan ölçek maddeleri (madde 8-11) incelendiğinde öğrencilerin meslek seçimi konusunda büyük beklentiler içinde oldukları ve fakat hayatlarında olumlu yönde değişim yaratacağını düşündükleri değişimlerin onları yapacakları seçim konusunda kaygılandığı düşünülmektedir.

Dolayısıyla meslek seçim süreci ve önlerinde çok fazla meslek seçeneğinin olması bu kaygılarını arttıran bir unsur olmaktadır. Bundan dolayı genel bir kararsızlık yaşamaktadırlar.

Öğrencilerin fonksiyonel olmayan inançlara sahip olmaları ve sunulan güvenli olmayan bilgiler onların meslek seçimin süreciyle ilgili bilgi eksikliği yaşamalarına ve doğru bilgiye ulaşma yollarında zorluk yaşamalarına neden olmaktadır

Cinsiyet Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Kız ve erkek öğrencilerin mesleki karar verme sürecinde yaşadıkları zorlanma düzeyleri incelendiğinde ***kızların daha fazla zorlandığı*** sonucuna ulaşılmıştır.
- Erkek öğrencilerin ***hazırlık aşamasında*** yaşanan zorluklardan ***Motivasyon Kaybı*** boyutunda kız öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilerin ise ***Genel Kararsızlıklar ve Fonksiyonel Olmayan İnançlar*** alt boyutunda erkek öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Kız öğrencilerin ***Bilgi Eksikliği*** ana boyutunda ***Kendisiyle İlgili Bilgi Eksikliği, Meslek Seçenekleriyle İlgili Bilgi Eksikliği, Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili Bilgi Eksikliği*** boyutlarında erkek öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Kız öğrenciler ***Tutarsız Bilgi*** ana boyutunda ve ***Güvenli Olmayan Bilgiler, İç ve Dış Çatışmalar*** alt boyutlarında erkek öğrencilere göre daha fazla zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek seçiminde kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla aile, arkadaş ya da öğretmen baskısını hissettikleri anlaşılmaktadır..

Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin **cinsiyet değişkenine** göre meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar ***Genel Kararsızlık, Meslek Seçim Süreciyle İlgili Bilgi Eksikliği, Kendisiyle İlgili Bilgi Eksikliği, Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili Bilgi Eksikliği, Güvenli Olmayan Bilgiler ve İç Çatışmalar*** alt faktörlerinde farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir.

Buradan hareketle diyebiliriz ki ***Cinsiyetin, mesleki karar verme zorlukları üzerinde farklılık yaratacak bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.*** Sadece ***erkeklerin meslek seçiminde daha az motive oldukları, kızların çevresel baskıya daha fazla maruz kaldıkları*** ve ***genel kararsızlıklar*** içinde oldukları düşünülebilir..

Kadın ve erkekler arasında meslek seçimi açısından farklılıklara değinen pek çok çalışma bulunmaktadır. Örneğin pek çok toplumda kamyon şoförlüğü, inşaat işçiliği gibi meslekler erkek mesleği, hemşirelik ve öğretmenlik ise kadın mesleği olarak görülebilmektedir. Aslan (2002), bir vakıf üniversitesinde yapmış olduğu çalışmasında kız öğrencilerin mesleklerini seçerken daha çok ücretli çalışmaya, erkek öğrencilerin ise daha çok bir iş kurmaya yönelik planlar yaptıklarını tespit etmiştir ve bu sonucu meslek ve cinsiyetler konusunda toplumsal algı ile ilişkilendirmişlerdir.

Eğitim Alanı Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Mesleki teknik alanlarda eğitim alan **meslek lisesi ğrencilerinin** meslek seçimi konusunda sayısal, sözel dil ve eğit ağırlık alanlarına göre daha az zorlandığı, **eğit ağırlık alanında okuyan öğrencilerin** ise tüm alanlara göre daha fazla zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki teknik alanında eğitim alan meslek lisesi ğrencilerinin hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan **motivasyon kaybı ve fonksiyonel olmayan inançlar boyutunda** diğer alanlarda göre daha fazla zorlandıkları, **kararsızlık boyutunda** ise daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Eğit ağırlık alanında eğitim gören ğrencilerinin mesleki karar verme aşamasında **Genel kararsızlık, Fonksiyonel olmayan inançlar, Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği, Kendiyle ilgili bilgi eksikliği, Meslek Seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği ve Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği konularında** diğer alanlara göre daha fazla zorlandığı görülmüştür.
- **Bilgi eksikliği konusunda** Sayısal ve Eğit ağırlık ğrencilerinin daha fazla zorlandıkları anlaşılmaktadır. Sözel ve dil alanında eğitim gören ğrencilerin **Güvenli Olmayan Bilgiler ve Dışsal çatışmalar** boyutunda diğer alanlara göre daha fazla zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Eğit ağırlık ğrencilerinin meslek seçimi konusundaki bilgilere ulaşma konusunda zorlandıkları, Dil alanı ğrencilerinin ise meslek seğimikonusunda ikilemler içinde oldukları ve böylece güvenli olmayan bilgiler yarattıkları ve meslek seçiminde dışsal müdahalelere maruz kaldıkları ve bu müdahalelerin onlarda çelişki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki bulgular ışığında “Mesleki teknik lise alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencileri ile Dil, Sayısal, Sözel ve Eğit ağırlık ğrencilerinin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorlanma düzeyleri açısından Mesleki Karar verme Zorluğu leği (MKVZ) toplam faktöründe sadece *genel kararsızlık* alt faktörlerinde farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir.

Farklılaşmanın Mesleki teknik alanlarında okuyan öğrenciler ile Sayısal, Sözel ve Eğit ağırlık alanlarında olduğu saptanmıştır.

Genel olarak mesleki karar vermede eğitim alanına göre yaşanılan zorluklar:

- ✚ **İşlevsel Olmayan İnançlar,**
 - ✚ **Motivasyon Kaybı,**
 - ✚ **Güvenli Olmayan Bilgi,**
 - ✚ **Kararsızlık Ve**
 - ✚ **Meslek Seçim Süreciyle İlgili Bilgi Eksikliği**
- olarak tespit edilmiştir.

Okul Türü Değişkeni Açısından Sonuçlar

- **Öğrencilerin** Mesleki karar verme konusunda en fazla zorlandıkları faktör ***Hazırlık Eksikliği olduğu*** saptanmıştır. Liseler arasında ise **hazırlık eksikliğinde en fazla zorlanan** Anadolu Lisesi öğrencileri olduğu sonucuna varılmıştır.
- **Anadolu lisesi öğrencilerinin** hazırlık eksikliği aşamasında ***motivasyon kaybı ve fonksiyonel olmayan inançlar*** alt boyutlarında daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. ***Kararsızlık*** boyutunda ise en çok zorlanan **sosyal bilimler lisesi öğrencileri olduğu** anlaşılmıştır. Ayrıca ***kararsızlık*** boyutunda meslek lisesi öğrencileri ile Anadolu lisesi öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Bu farklılıkta **en az zorluğu meslek lisesi öğrencileri en fazla zorluğu ise Sosyal Bilimler ve Anadolu lisesi öğrencileri yaşadığı yönündedir.**
- **Bilgi eksikliği** ,**Tutarsız bilgi** ana faktörlerde ve ***Güvenli olmayan bilgiler*** ,***Dışsal çatışmalar*** alt faktörlerde **en fazla zorluğu** yine Anadolu Lisesi öğrencileri yaşadığı anlaşılmaktadır.
- **Fen lisesi öğrencileri ise meslek seçimi süreciyle ilgili bilgi eksikliği** ve ***iç çatışmalardan dolayı zorluk yaşadığını*** , **Sosyal Bilimler lisesi öğrencileri ise bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliğinden** dolayı zorluk yaşadıkları anlaşılmaktadır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin okul türü değişkeni göre meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar, kararsızlık ve meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği, alt faktörlerinde ve MKVZÖ toplam faktöründe farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir.
- **Meslek lisesi öğrencileri** meslek seçimi konusunda daha az motive olduklarını, **Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin ise** daha çok zorlandıklarını ve nihayetinde kendi ilgi, yetenek ve değerlerini göz önünde bulundurarak seçim yapamadıklarını göstermektedir.
- Genel olarak mesleki karar vermede okul türüne göre yaşanan zorluklar: **İşlevsel Olmayan İnançlar, Motivasyon Kaybı, Güvenli Olmayan Bilgi, Kararsızlık Ve Meslek Seçim Süreciyle İlgili Bilgi Eksikliği** olarak tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin Eğitim Seviyesi Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklarda **baba eğitim seviyelerine göre, Bilgi eksikliği ana faktörüne bağlı olarak Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği, Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği, Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği** alt faktörlerde anlamlı farklılaşmalar olduğu saptanmıştır. Bu farklılıklar alt boyutlarda **babası üniversite mezunu olan öğrencilerin** mesleki karar verme konusunda düşük düzeyde zorluk yaşadığı, **babası ilkokul mezunu olan öğrenciler** orta düzeyde zorluk yaşadığı olarak saptanmıştır.
- **Anne eğitim seviyelerine göre,** mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan süreçle ilgili **Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi** ana faktörlerine bağlı olarak **Kendisiyle İlgili Bilgi Eksikliği, Meslek Seçenekleriyle İlgili Bilgi Eksikliği, Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili Bilgi Eksikliği, Güvenli Olmayan Bilgiler ve Dış Çatışmalar** alt faktörlerinde anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Bu farklılık **Meslek Seçim Süreciyle İlgili Bilgi Eksikliğinde, Kendisiyle İlgili Bilgi Eksikliği ve Güvenli Olmayan Bilgiler** altboyutunda **annesi lise mezunu olan öğrencilerin** en az düşük düzeyde zorlandıkları, **annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin** ise daha fazla zorluk yaşadığı saptanmıştır.
- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan **Meslek Seçenekleriyle İlgili Bilgi Eksikliği ve Bilgiye Ulaşma Konusunda Bilgi Eksikliği** altboyutunda **annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi ilkokul mezunu öğrencilere** oranla daha az zorlandıkları, en çok zorlanma ise annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan **Dış Çatışmalar** alt boyutunda **annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin, annesi ilkokul mezunu öğrencilere** oranla daha az zorlandıkları en çok zorlanma ise annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “**Öğrencilerin babasının ve annesinin eğitim seviyesi değişkenine göre meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar** Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği, Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği, **Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili Bilgi Eksikliği, Güvenli Olmayan Bilgiler ve Dış Çatışmalar** alt faktörlerinde farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir. Genel olarak anlamlı farklılıkların saptandığı faktörlerde **anne veya babanın eğitim seviyesi yükseldikçe öğrencilerin zorlanma düzeyleri azalmakta** olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarına daha bilinçli yaklaştıkları düşünülmektedir. Eğitim seviyesi yüksek ebeveynin, meslek seçimi konusunda daha az baskıcı ve daha özgür bir seçim ortamı yaratması bu öğrencilerin kendi ilgi, yetenek ve değerlerine göre seçim yapabilmeleri olasılığını arttırmaktadır.

Mesleki Kararını Verip/Vermediğine Dair Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan *motivasyon kaybı, genel kararsızlıklar ve fonksiyonel olmayan inançlar* alt boyutunda kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan *meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği, kendisiyle ilgili bilgi eksikliği, meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği, bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği* alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan *güvenli olmayan bilgiler, iç ve dış çatışmalar* alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki bulgular ışığında “Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrenciler ile meslek seçimini henüz yapmamış öğrencilerin mesleki karar verme zorluk dereceleri arasında bütün alt faktörlerde ve Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği (MKVZÖ) toplam faktöründe de anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi desteklenmiştir. Meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin meslek seçiminde daha az zorlanmaları MKVZÖ’ni destekler nitelikte bir sonuç olmuştur.

Meslek seçimini henüz yapmayan öğrencilerin bir karar verememiş olmaları zaten yaşadıkları zorlukların devam ettiğini göstermektedir. Sadece fonksiyonel olmayan inançlar alt faktöründe meslek kararını verdiğini beyan edenlerin daha çok zorlandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu noktada ölçek maddelerindeki ifadeler (madde 8-11) incelendiğinde mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin geleceğe yönelik hayallerinin ve beklentilerinin seçtikleri bu mesleğe göre şekilleneceğini düşündükleri ve verdikleri bu kararı önemsedikleri anlaşılmaktadır. Verdikleri kararın önem derecesi mesleki kararını veren öğrencilerde kaygı seviyesini yükseltmiş olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin Meslek Seçimine Güvenme Düzeylerine Yönelik Sonuçlar

- Meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin, bu seçimlerine yüksek düzeyde güvendikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin meslek seçimlerine güven düzeyleri ile *fonksiyonel olmayan inançlar alt zorlanma faktörü haricinde bütün ana ve alt faktörler arasında ters bir ilişki saptanmıştır. Meslek seçimine güven arttıkça zorlanma düzeylerinin azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sadece meslek seçimine duyulan güven arttıkça fonksiyonel olmayan inançlar alt faktörü boyutunda yaşanan zorluk düzeyinde de artış yaşanmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.*

Yukarıdaki bulgular ışığında “Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin, yaptıkları bu seçimlerine olan güven düzeyleri ile Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği ana,alt ve toplam faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezidesteklenmiştir.

Meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin bu seçimlerine güvenmeleri Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği’ni destekler niteliktedir. *Meslek seçimine güven düzeyi yükseldikçe, Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği faktörlerindeki zorlanma düzeyleri düştüğü görülmektedir.* Verdikleri karara güvenen öğrencilerin meslek seçimi konusunda ikilemler yaşamadıkları ve kararlı oldukları düşünülmektedir. *Sadece kararlarına olan güven düzeyi yükseldikçe fonksiyonel olmayan inançlar alt faktöründe zorlanma düzeyi de yükseldiği saptanmıştır.* Meslek kararını veren öğrencilerdeki fonksiyonel olmayan inançlarda yaşadığı zorluklar ile benzer nitelikte olan bu sonucun hayallerin ve beklentilerin öğrencilerin kaygı seviyesinde yarattığı artışa bağlanabilir.

Öğrencilerin Meslek Seçiminde Zorlanma Düzeyleri İle Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği Puan düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

- Öğrencilerin *meslek seçimlerini yaparken orta düzeyde zorlandıkları* sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin *meslek seçimlerinde zorlanma düzeyleri ile bütün ana ve alt faktörler arasında pozitif yönlü bir ilişki* saptanmıştır. Meslek seçiminde yaşanan zorlanma arttıkça, Mesleki Karar verme Zorluğu Ölçeği zorlanma düzeylerinin de artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar vermede *Hazırlık Eksikliği* arasında orta düzey, *Bilgi Eksikliği Ve Tutarsız Bilgide* Düşük düzey pozitif bir ilişki saptanmıştır. Yani Öğrencilerin hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgileri arttıkça mesleki karar verme de zorlanma düzeyi de artmaktadır.
- Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile *Motivasyon Kaybı* arasında orta düzey, *Fonksiyonel Olmayan İnançlar Ve Genel Kararsızlık* arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki saptanmıştır. Yani öğrencilerin Fonksiyonel olmayan inançlar ve kararsızlığı arttıkça zorlanma düzeyi de artmaktadır.
- Meslek seçim süreciyle ilgili *Bilgi Eksikliği* ve *Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili Bilgi Eksikliği* zorlanmasına orta düzey etki yaparken, *kendisiyle İlgili Bilgi Eksikliği Ve Meslek Seçenekleriyle İlgili Bilgi Eksikliğine* düşük düzeyde etki yapmakta olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği, kendisiyle ilgili bilgi eksikliği meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği arttıkça mesleki karar vermede zorlanma düzeyleri de artığı anlaşılmaktadır..
- Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile *Güvenli Olmayan Bilgiler* arasında orta düzey, *İç ve Dış Çatışmalar*, düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. *Yani bilgilere karşı güvensizlik arttıkça mesleki karar vermede zorlanmada artmaktadır. Aynı şekilde iç ve dış çatışmalar arttıkça zorlanma artmaktadır.*

Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin yaptıkları meslek seçiminde zorlanma düzeyleri ile Mesleki karar verme zorlukları ölçeği ana ve alt faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi desteklenmiştir. MKVZÖ ile meslek seçiminde yaşanan zorlanma düzeyi saptanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin beyan ettikleri zorlanma düzeyi arttıkça MKVZÖ’nde saptanan zorlanma düzeyi de artmakta olduğu saptanmıştır. MKVZÖ zorlanma düzeyleri orta düzeyde saptanmıştır. Meslek seçiminde zorlanma düzeyi arttıkça, fonksiyonel olmayan inançlar yaşanan zorluklarda azalma olduğu saptanmıştır. Bu sonucun hayal ve beklentilerin yarattığı kaygı seviyesindeki artışa bağlanabilir.

Tablo 25: Mesleki Karar Verme Zorluğu Ana ve Alt Faktörlerin Öğrenci Profillerine Göre Toplu Değerlendirilmesi

MKVZÖ Ana ve Alf Faktörler	Yaşanılan Zorluk Düzeyi	Cinsiyete Değişkenine Göre En fazla Zorluk	Eğitim Alanı Değişkenine Göre En fazla Zorluk	Okul Türü Değişkenine Göre En fazla Zorluk	Ebeveynlerin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre En fazla Zorluk
HAZIRLIK EKSİKLİĞİ	Yüksek Düzey	Erkek	Eşit Ağırlık-Sözel	Anadolu Lisesi	Farklılık yok
Motivasyon kaybı	Orta Düzey	Erkek	Eşit Ağırlık-Sözel	Anadolu Lisesi	Farklılık yok
Genel kararsızlık	Yüksek Düzey	Kız	Eşit Ağırlık-Sözel	Sosyal Bilimler Lisesi	Farklılık yok
Fonksiyonel olmayan inançlar	Yüksek Düzey	Kız	Eşit Ağırlık-Sözel	Anadolu Lisesi	Farklılık yok
BİLGİ EKSİKLİĞİ	Düşük Düzey	Farklılık Yok	Eşit Ağırlık-Sözel	Anadolu Lisesi	Anne Baba İlkokul
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	Orta Düzey	Farklılık Yok	Eşit Ağırlık-Sayısal	Fen Lisesi	Baba İlkokul
Kendiyle ilgili bilgi eksikliği	Düşük Düzey	Kız	Dil-Sözel	Anadolu Lisesi	Anne Baba İlkokul
Meslek Seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	Düşük Düzey	Kız	Eşit Ağırlık-Sözel	Sosyal Bilimler Lisesi	Anne Baba İlkokul
Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	Düşük Düzey	Kız	Eşit Ağırlık-Sözel	Sosyal Bilimler Lisesi	Anne Baba İlkokul
TUTARSIZ BİLGİ	Düşük Düzey	Kız	Dil-Sözel	Anadolu Lisesi	Anne İlkokul
Güvenli olmayan bilgi	Orta Düzey	Kız	Dil-Sözel	Anadolu Lisesi	Anne İlkokul
İç çatışmalar	Düşük Düzey	Kız	Dil-Sayısal	Fen Lisesi	Farklılık yok
Dış çatışmalar	Düşük Düzey	Kız	Dil-Sözel	Anadolu Lisesi	Anne İlkokul
Mesleki Karar Verme Zorluğunda GENEL	Orta Düzey	Kız	Eşit Ağırlık-Sözel	Anadolu Lisesi	Anne Baba İlkokul

ÖNERİLER

- ✓ Araştırma bulgumuza göre Anadolu Lisesi öğrencileri meslek seçiminde daha fazla zorlandıkları anlaşılmaktadır. Bu noktada gerek ilköğretimden ortaöğretime geçişte, gerekse ortaöğretimden yükseköğretime geçişte mesleki rehberliğin çok daha etkin bir şekilde yürütülmesi gerekliliğini ortaya çıkılmaktadır. Bunun için öğrencilerin kendini ve meslekleri çok yönlü tanıması ve bu yönde doğru güvenilir bilgilere ihtiyaç duydukları açıktır.
- ✓ Araştırma sonucunda çıkan en genel sonuç, öğrencilerin meslek seçimi konusunda mesleki rehberliğe ihtiyacı duyduklarıdır. Özellikle Anadolu Lisesi öğrencilerinin meslek seçiminde daha çok zorlandıkları düşünülürse, bu ihtiyacın Anadolu lisesi niteliğinde olan okullar da daha fazla olduğu bir gerçektir. Öğrencilerin **Kararsızlık ve Fonksiyonel Olmayan İnançlar** boyutunda yüksek düzeyde zorlandıklarından dolayı, rehberlik çalışmalarında özellikle bu iki faktörün dikkate alınması gerekmektedir.
- ✓ Öğrenciler mesleki kararlarını veriyorken **Meslek Seçim Süreciyle İlgili, Kendisiyle İlgili, Meslek Seçenekleriyle İlgili ve Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili Bilgi Eksikliği** düşük düzeyde yaşamaktadırlar. Bu sonuç bize mesleki rehberlik çalışmalarının bilgi verme boyutunda yürütüldüğünü göstermektedir.
- ✓ Araştırmamızda öğrencilerin **güvenli olmayan bilgiler edindikleri ve bundan iç ve dış çatışmalar** yaşamaları nedeniyle mesleki kararlarını vermekte zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum öğrencilerin meslek seçim sürecinde güvenli olmayan bilgiler edinmiş olduklarına ve önlerinde çok fazla meslek seçeneğinin de olması kaygı düzeylerinin arttırmasına, dolayısıyla öğrencilerde hem fonksiyonel olmayan inançlar geliştirmelerine hem **Genel Bir Kararsızlık** yaşamalarına neden olmaktadır.. Rehberlik çalışmalarında bu durum göz önüne alınmalı ve öğrencileri **Fonksiyonel olmayan inançlardan** kurtarmak gerekmektedir. Bunun için öğrenciye mesleki rehberlik alanında çok kapsamlı **doğru ve güvenilir bilgi verilmelidir**. Sahada çalışan ilgili **meslek adamlarını okula davet ederek ya da önceden hazırlanmış sorularla kısa röportajlar yapılarak mesleğin teorik bilgisinin yanı sıra yaşamdaki pratik durumu hakkında da öğrencilere bilgilendirilmelidir. Mesleki fuarlara katılımı sağlanmalı. Yani bir mesleğin tüm boyutlarıyla ele alınması sağlanmalıdır**. Öğrencideki kararsızlığın önüne bu şekilde geçilebilir. Bu tüm mesleki rehberlik çalışmalarının merkezinde olması gerekmektedir
- ✓ Okullardaki rehberlik hizmetinin öğrencileri hem mesleki yönlendirme de hem de psikolojik olarak güçlendirme de önemi büyüktür.. Meslek seçiminde öğrencinin kendi ilgi, yetenek ve değerlerini keşfetmesi yönünde güncel testler geliştirilmeli uygulanmalı ve sonuçlarının öğrenciyle paylaşılmalı, ayrıca öğrencinin kendisiyle ilgili bilgiler edinmesi teşvik edilmelidir.
- ✓ Günümüz bilişim sistemi içinde öğrencinin doğru ve yararlı bilgiye ulaşması konusunda rehber öğretmenlere çok büyük görev düşmektedir.
- ✓ Meslek liselerinde eğitim gören öğrencilerin meslek derslerinin yanında fen ve matematik derslerinin yeterince öğretilmemesi nedeniyle yükseköğretime geçişin imkansız hale gelmesi gibi çok ciddi sorunları vardır (Sönmez, 2008). Bu sorunlar meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi konusunda güdülenmelerini

önmektedir. Araştırmamızda da meslek lisesi öğrencilerinin *meslek seçiminde motivasyon kaybının fazla olduğu* sonucuyla desteklenmektedir.

- ✓ Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin özellikle kendi dallarında yükseköğretime geçişi konusunda daha fazla teşvik edilmesi gerekliliği fakat bundan önce ortaokullarda meslek liseleri ve bu liselerdeki alan ve dalların özellikleri, mezunların iş olanakları, gibi çok yönlü bilgilendirme yapılması liselere geçiş aşamasında zaruridir
- ✓ Meslek Liselerinin, Anadolu Fen ve Sosyal Bilimler gibi liseleri kazanamayan öğrencilerin tercih ettiği eğitim kurumu olmaktan çıkarmak ve ülkemiz genç nüfusu için talep edilen kurumlar haline getirmek ülke kalkınması için önem arz etmektedir.
- ✓ Ortaöğretim düzeyinden itibaren bir mesleğe yönelen ve isterse bu konuda yükseköğretim eğitimi alan öğrenci hem ülke ekonomisine katma değer hem bireysel mutluluğu ile refah seviyesinin artmasına katkı sağlamış olacaktır.
- ✓ Geçmişte yapılmış araştırmalara paralel olarak öğrencilerin meslek seçiminde iç çatışmalar yerine dışsal çatışmalar yaşamaları., onların aile, arkadaş ve öğretmenleri tarafından meslek seçimi konusunda baskıya maruz kaldıklarını göstermektedir. Bu noktada hem öğrencinin hem ailelerin psikolojik olarak yardıma ihtiyaç duydukları gerçeği de göz ardı edilmemesi gereken bir konudur.
- ✓ Gençlerin profesyonel olarak yardım almaları ve sorunlarıyla birebir ilgilenilmesi önem arz etmektedir. Bunun için özellikle öğrencilerin bireysel özelliklerinin bilinmesi, ilgi odaklarının tanınması ve iş değerlerinin ortaya çıkarılması, kişilik özelliklerinin tanıtılması, ilgili olduğu mesleklerin detaylıca incelenmesi sonucunda meslek seçimine teşvik edilmesi mesleki rehberlik çalışmaların özünü oluşturmaktadır.
- ✓ Aile eğitim seviyesi öğrencilerin meslek seçiminde kısmen zorlanmaları konusunda etkili olan bir etken olduğu araştırmamız sonucu ortaya çıkmıştır. Eğitim seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarına karşı yaklaşımlarının iyileştirilmesi ya da daha özgür bir seçim ortamı oluşturulabilmesi için, ailelere bu konularda etkili eğitimler düzenlenebilmelidir.
- ✓ Araştırmamızın örneklemini ortaöğretim eğitimi alan 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. İleride yapılacak çalışmalarda 9., 10. ve 11. sınıfların da araştırmaya dahil edilmesi ve meslek seçimi yapma konusunda son basamakta olmayan öğrencilerin meslek seçiminde zorlanmaları saptanarak erken çözümler üretilebilir. Hangi aşamada zorlandıkları ve hangi konularda zorlandıkları daha erken saptanabilirse, rehber öğretmenler açısından sınıf düzeyi farklılıkları yol gösterici olacaktır.
- ✓ Araştırmamız Antalya ili özelinde yapılmıştır. Anadolu liseleri öğrencilerinin meslek seçiminde daha çok zorluk yaşadıkları sonucundan yola çıkarak, Anadolu türü liselerde rehberlik çalışmaları ağırlıklı olarak mesleki rehberlik boyutunda yoğunlaştırılabilir.

✓ Kısaca meslek seçiminde üç çalışma çok önemli olduğu anlaşılmaktadır.

1. Kendini Tanıma Hangi işleri ne derece yapabildiğinin farkında olma; çeşitli konulardaki yeteneklerini doğru, gerçekçi ve ayrıntılı olarak değerlendirebilme. Bir eğitim ortamından, bir çalışma alanından, kısaca bir meslekten neler beklediğini açık ve net bir biçimde ifade edebilme
2. Mevcut seçenekleri inceleme, seçeneklerin her birini, istek ve beklentileri karşılama, var olan yeteneklerle ve ekonomik olanaklarla erişebilme olasılığı bakımından değerlendirme
3. Kararını verebilme İstekleri karşılama olasılığı en yüksek görünen ve erişme olasılığı olanlara yönelmedir.

Okul psikolojik danışmanlarından beklenen en önemli işlevlerden biri, öğrencilerin, ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime ve iş alanlarına yönlendirilmelerine yardımcı olmaktır.

Araştırma bulguları, kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanında lise öğrencilerine yönelik oldukça sınırlı sayıda deneysel çalışma gerçekleştirildiğini göstermektedir. Buradan hareketle ilgili alanda deneysel çalışmaların artırılması gerektiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akkoç, F. (2012). Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlıkları İle Kariyer İnançları Arasındaki İlişki, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2012): 49-70.
- Akkök, F. (2006). *Mesleki Bilgi, Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri Türkiye Ülke Raporu*, Ankara: İŞKUR Dökümanları.
- Aldemir, M. C., Ataol, A., ve Budak, G. (2001). İnsan Kaynakları Yönetimi, Fakülteler Kitapevi.
- Aytekin, A. (2005). Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler: Isparta Örneği, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayyıldız Potur, A. (2007). *Mimarlık Eğitimi Başlangıcında Bireyin İlgi-Yetenek- Yaraticılık Düzeyi İle Tasarım Performansı Arasındaki İlişkiler*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bacanlı, F. (2008). *Career Decision-Making Difficulties Of Turkish Adolescents*. Paper Presented At Counseling International Perspective: Global Demands And Local Needs, Bahçeşehir University, İstanbul, Türkiye, 25-27 Nisan.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37): 86-95.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü, M. B. (2013). Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40): 198-211.
- Bacanli, F. (2016). Career Decision-Making Difficulties Of Turkish Adolescents, *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 16(2): 233-250.
- Başkal, S. (2009). *Anadolu, Fen ve Genel Liselerde Eğitim Alan Son Sınıf Öğrencilerinin Bir Üst Öğrenime Geçişte Meslek Seçimi İle İlgili Yaşadıkları Kaygıların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bekleyiş, F. (2007). *Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanları Ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi (Bolu İli Özel Dershanelerde Üniversiteye Hazırlık Kursu Gören Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Binici, H. ve Arı, N. (2004). Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396.
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*

Dergisi, 37(2): 1-14

Çınar, Ç. (2011). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Benlik Algısının Önemi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, H. ve Kuzgun, Y. (2008). Bilgi Verici Danışmanlık Programının Üniversiteye Giriş Sınavı Ve Üniversite Eğitimine İlişkin Yanlış İnançlara Etkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2008): 291-306.

Erdem, A. Y. ve Bilge, F. (2008). Lise Öğrencileri İçin Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nin Geliştirilmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29): 95-114.

Fidan, V. ve Nas, S. (2016). Maritime Vocational School Students' Occupational Choice Proficiency and The Factors Effecting Their Occupational Choice, *II. Global Conference On Innovation In Marine Technology And The Future Of Maritime Transportation*, Conference Proceeding Book, 481-487

Gati, I. ve Saka, N. (2001). High School Students' Career-Related Decision-Making Difficulties, *Journal Of Counseling and Development*, 79(3): 331-340.

Gür, B. S. ve Çelik, Z. (2009). *Türkiye'de Milli Eğitim Sistemi: Yapısal Sorunlar ve Öneriler*, Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETAV).

.Holland, J. L., Gottfredson, D. C. ve Power, P. G. (1980). Some Diagnostic Scales For Research Indecision Making And Personality: Identity, Information, And Barriers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(6): 1191–1200.

Karaca, O. (2013). *Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorluklarının Farklı Değişkenlerce İncelenmesi(Dokuz Eylül ve Ege Üniversiteleri Örneği)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, S. (2008). Türkiye'de Ulaştırma Sektörünün Genel Görünümü Ve Sorunları, *İzmir Deniz Ticaret Odası Ar-Ge Bülteni*, Şubat.

Kepçeoğlu, M. (2004). *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik*, 11. Basım, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Kesici, Ş. (2007). Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Ve Rehberlik İhtiyaçlarının Mesleki Karar Verme Zorluklarını Yordaması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2007): 329-339.

Kıyak, S. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuzgun, Y. (1982). *Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına*

Etkisi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Kuzgun, Y. (1987). Sosyo-Ekonomik Düzey Ve Psikolojik İhtiyaçlar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1): 55-68.

Kuzgun, Y. (1989). *Üniversiteler, Yüksek Öğretim Programları ve Meslekler Rehberi*, Ankara: ÖSYM-AGB Yayını.

Kuzgun Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar*, Ankara: NobelYayınları,

Kuzgun, Y. (2001). *Meslek Seçimi*, Ankara: ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2003). *Mesleki Rehberliğe ve Danışmanlığa Giriş*, Ankara: NobelYayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. (2009). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı: Meslek Gelişimini Etkileyen Etmenler*, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.

Kuzgun Y. (2011). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*, 11. Basım, Ankara: NobelYayınları.

Özcan, A. O. (1985) *Ülkemiz İçin İsbetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi*, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Özsoy, O. (2005), *Değişen Dünyada Meslek Seçimi Geleceğin Meslekleri*, İstanbul: Hayat Yayınları.

Sönmez, M. (2008). Türkiye’de Mesleki ve Teknik Örgün Öğretimin Sorunları ve Yeniden Yapılandırılma Zorunluluğu, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(147): 71-84.

Yeşilyaprak, B. (1995). Mesleki Gelişim Kuramları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6): 43-49.

Yeşilyaprak, B. (1998). *Eğitsel ve Mesleki Rehberlik*, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığında Paradigma Değişimi ve Türkiye Açısından Sonuçlar: Geçmişten Geleceğe Yönelik Bir Değerlendirme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4): 5-26.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (Erişim Tarihi: 28.06.2024).

Milli Eğitim Bakanlığı (2018), *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-18*, Ankara: Resmi İstatistik Programı Yayını, (Erişim Tarihi:24.05.2024)

http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2022_2023.pdf, (Erişim Tarihi:24.01.2024).

Okul Psikolojik Danışmanlık Rehberlik Sitesi (2014),(Erişim tarihi: 08.07.2024)